

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frc., $\frac{1}{2}$
an 9 frc., $\frac{1}{4}$ an
4 frc. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sămbătă

Unirea

Inserțiuni:

Un șir garmond:
odată 14 fl., a doua
oară 12 fl., a treia
oară 10 fl.

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirii”
în
Blaj.

Foiaie bisericească-politică.**Anul XX.****Blaj, 5 Martie 1910.****Numărul 10.****Coroane: una sută mii.**

Oălătorului, care nizuiește spre o culme, s'ar crede, că îi e mai greu până să determine să facă drumul obositor.

În realitate lucrul se întâmplă, foarte adese, invers. Cunoaștem atâtea și atâtea începuturi frumoase, atâtea focuri de paie, cari au strălucit așa de frumos în cea dintâi vâlvătaie trecătoare — și cari s'au stâns apoi, lăsându-ne într'o neorientare mai mare, de cum eram înainte. Multe nădejdi ale noastre s'au nămolit la început, ca să nu se mai poată apoi avânta la o nouă viață. Cuvântul înțelept al povestitorului Creangă, ne sună ca o muștrare, când e vorba de entuziasmul nostru, care să aprinde așa de iute ca să se stângă apoi tot așa de curund: „Românului îi e ușor până se apucă de lucru, că de lăsat iute se lasă.”

De astă dată ironia marelui povestitor, ni-se pare că nu prinde.

Se resimte o înviorare, o pornire nobilă, un curent de jertfă și de acțiune în toate straturile poporului nostru. De sus până jos

un curent de mare însuflețire sgu-
duie masele, făcându-i să înțeleagă
pe cei mai sceptici chiar, că a tre-
cut vremea letargiei și a frazelor
goale și că numai faptele mai
au astăzi valoare, când e vorba de
afirmarea noastră ca popor, care
ținem la legăturile cu sfânta bise-
rică și la îndatoririle, ce le avem
față de cultura națională.

Gândindu-ne la trecut, ne amin-
tim de începutul frumos al „Co-
lectei crucerului” inițiată de fon-
datorii foaiei noastre și de colectă,
ce se pornise, pe vremuri, pentru
ridicarea unei aripi nouă la gim-
naziul nostru. Și cea dintâi, care
cereă așa de puțin — un crucer de
suflet, la un — și cea de a doua,
care reclamă ajutorul atâtor mii și
mii de elevi trecuți prin școlile
Blajului — s'au oprit, așa zicând
chiar la început, atingând cea din
urmă maximul de ceva peste 40 mii
coroane. O sumă absolut minimală,
în comparație cu scopul sublim al
colectelor menționate și cu lipsu-
rile ce apăsau instituțiile noastre
bisericești-culturale.

Dar vremurile se schimbă și
oamenii se schimbă și ei.

În anii din urmă am remarcat,
cu deosebită satisfacție, o însem-
nată schimbare în spre bine, în ce
privește spiritul de jertfă al publi-
cului românesc.

Contribuirile pentru masa stu-
denților, precum și acelea pentru
„balul filantropic” au atins, ales în
anul din urmă, recordul, la care
nici nu puteam visa după expe-
riența nu chiar strălucita a trecu-
tului apropiat.

„Fondul Cultural” încununează
acest record al maritimiei credin-
cioșilor noștri: în câteva săptămâni
am ajuns să atingem cifra de:
Coroane una sută mii, lucru
la care nu îndrăzneau să viseze nici
optimiștii urzitori ai acestei mișcări
binecuvântate.

S'au schimbat vremurile!

Azi nu mai e permis să privim
cu neîncredere la această mișcare
ce a putut să stârnească atâta
entuziasm într'un interval relativ
așa de scurt, ci să zicem cu ve-
chiul axiom popular: Tot începu-
tul e greu!

Iată începutul cel greu e făcut
întrecând așteptările tuturor; re-
stează să ne vedem de drum înainte

FOIȚĂ.**În jurul unor bani.**

— Povestire originală a „Unirii.” —

Satul întreg știa, că bădicul Clement
Mârza are bani mulți, are aur adunat de pe
când erau băile bune. Dumnealui locuia
într'o casă cam reslățită de sat, casă bună
și largă. În restimpul cât a stat vădov multe
femei rămase de bărbați priveau cu lăcomie
la locuința aceea singuratică, și chiar vre-o
fată mai trecută n'ar fi zis ba, dac'ar fi ce-
rut-o bădicul Clement de nevastă. Erau vâ-
dane, cari dau târcoale bădicului ori unde-
l întâlneau, ba se treziau, că trec chiar pe
lângă casa lui, când mergeau în pădure după
o sarcină de lemne.

Dar bădicul Clement se părea că nici
gând nu mai are să se însoare a doua oară.
Trăia liniștit, făcea pe fiecare zi obicinuitul
drum până la crișma din sat, unde bea un
strop de vin și stă de povești cu oamenii.

Eră trecut de cincizeci de ani, și vorbea
cumpătat cu înțelepciune de bătrân.

În sat se porniră adevărate povești pe
socoteala averii bădicului Clement. Se spunea
că ar avea lăzi mari de fier, încuiate cu lă-
cate grele, mari cât o pălărie, și lăzile acelea
ar fi pline de aur și de galbini împărătești.
Că poate să iese fără nici o frică de-a casă:
uime nu-i va putea sparge lăzile să-l fure.
La urechile bătrânului nu străbătură veștile
acestea și se miră de ce-l privesc oamenii
așa de uimiți. N'avuse copii, și rudeniile
până într'a șeptea viță, se interesau mult
de soartea bădicului Clement. Cât ce-și în-
chise muierea lui ochii, casa i-s'a umplut de
rudeni de toată vârsta și de tot neamul:
bărbați, femei, bătrâni și o grămadă de copii
veniră cu toții să plângă. În anul cel dintâi
de văduvie nu l-au prea cercetat, căci se
temeau că se va însură Clement, și nu vor
câștiga nimic. Dar când ieși zvonul — chiar
din gura d-lui mai întâi — că nu se va mai
însură, rudeniile se priveau boldiș când se
întâlneau în casa bădicului Clemente. Unii-

tăiau lemne, alții-i duceau la moară, femeile-i
frământau și-i coceau pânea, fetițele-i mă-
turau prin casă, așa, că dumnealui n'avea
decât să mănânce, să doarmă și să se plimbe.

„Asta să ști că a dat de bine în lumea
asta” ziceau bărbații, văzându-l cum își
plimbă pe drum veșmintele vecinic curate.
„Și are suflet bun se vede” adăugau
alții: „Nu face deosebire între rudeni. Și pe
celea mai depărtate le lasă să-i treacă pra-
gul. Vezi, că are bani destui, să poată îm-
părți la toți când va muri.”

Când vre-una din rudeni nimeria sin-
gură în casa bădicului Clement, începea cu
gura de jumătate întâi, apoi tot mai des-
ghețat, tot mai convingător, să încrească
pe celelalte rudeni cum numai știa mai bine.

Bătrânul ascultă, da din cap, zicea:
bine, bine, ce-mi spui tu mie fleacuri de
acestea? Apoi își luă bățul și plecă prin sat.

Rudenia, rămase singură, privea întâi
pe furis lada mare de fier, cu lăcatele grele,
apoi, când simțea, că bădicu-i departe, se
apropia, o cercetă, cercă s'o ridice, puneă

spre culmea luminoasă, ce încoronează viitorul tuturor neamurilor cari știu să prețuiască, după vrednicie, cele mai scumpe așezăminte din viață și lumină datătoare.

Suntem fericiți, că putem înregistra un rezultat atât de mulțumitor, în o vreme așa de scurtă, și ne gândim la splendida desfășurare a acestei manifestări naționale, a carei martori și cronicari credincioși vom fi zi de zi.

Felicităm din toată inima pe inițiatorii acestei mișcări, menite a reformă modul de gândire letargic al trecutului și a infiltra entuziasm în masele adormite — și aducem prinosele recunoștinții noastre tuturor, cari au adus jertfa lor curată pe altarul culturii naționale.

Și salutăm pe toți cei ce vor veni încă, pe cei mulți cari trebuie să vină „întru numele Domnului“, aducând părțeaua lor de jertfă pe altarul culturii naționale.

Spiritul vremii e acela al jertfelor și al însuflețirii.

Am trecut peste cea dintâi peatră chilometrică, ce măsoară entuziasmul nostru, în acest drum al luminii.

Și vom merge înainte, neîntrerupt, înainte, căci din poveste multă și frumoasă mai este...

Theatròn politicòn.

(Priveliștea politicească).

(Continuare).

Pe vremea împărăției fericitului întru pomenire Constantin cel mare, credința creștinească înfloriă și se înalță pe toate zilele. Iar pe vremea împărăției lui Constante, vrășmașul de moarte al credinții creștinești, tot norodul s'a abatut la eresul cel spurcat al lui Arie. Noi putem aduce pilde și din vremile mai din coace. — Euric al VIII-lea, în câtă vreme apăra religia, o vedea fiecare înflorind în toată împărăția lui; iar după ce a ieșit din minte, biruindu-se de dragostea Anei Bolenis, nu numai că s'a abatut la urâtul eres, ci a spurcat și toată stăpânirea lui.

Împărățind Maria, a împărățit cu dânsa și huna credința în toată Britania; iar împărățind Elisabeta, iarăși a început eresul Calvinilor a odrăsli; și credința cea adevărată a se gonit.

Iată, până în cât poate pilda stăpânitorului atât spre bine, cât și spre rău. — Supușii au plăcere să urmeze stăpânitorului până și la mișcărilor trupului.

Nasul împăratului Chiru, fiind cam turtit, toți Persii credeau de mare podoabă turtirea nasului.

Discipulii lui Platon urmau cu toții plecare a umerilor săi; iar discipulii lui Aristotele, socoteau de lucru foarte frumos gârbovirea învățătorului lor.

Poetul zice: „De va schiopăta stăpânitorul, va schiopăta și tot poporul său.“

La Etiopieni se socoteau de necinstiți toți, câți nu urmau stăpânitorului, până și la slujirile sau patimile trupului. — Când vre-o parte sau mădular al trupului stăpânitorului se slufia din vre-o întâmplare, toți curtezanii lui își slufiau și ei într'adins acea parte, socotind lucru de neciuste să schiopăteze numai împăratul, și prietenii săi nu.

Aceea ce este mai de mirare, este că în vechime la unele națiuni murind împăratul, se omorau de sine singuri și mulți din cei mai de aproape prieteni ai săi, precum la Etiopieni și la alți.

Prorocul zice: „Văzut-am fără de lege și pricire în cetate, ziua și noaptea va încunjură pe ea și preste zidurile ei va intra fărădelegea.“

Augustin talmăcește acestea cuvinte zicând: fărădelegea nu este în zidurile cele de piatră, ci în purtarea stăpânitorului, care s'a pus de Dumnezeu, ca niște turnuri înalte și ziduri tari împrejurul cetăților. Cum că acestea le-a înțeles prorocul scriindu-le, se face dovadă din alt psalm al său, în care numește pe stăpânitor cu numele de pavaza pământului, zicând:

„Cei tari ai pământului foarte s'au înalțat.“ În alte părți se găsește: stăpânitorii sunt pavaze. Prea bine i-a numit așa, fiindcă ei sunt rânduiți spre apărarea poporului; când dar ei sunt rânduiți de a le fi pavaze și apoi cu fapta nu vor fi decât însaș nedreptatea, mituirea, viclesugul și altele, vor împărăți și între supuși?

În ori ce chip va fi împăratul, în acelaș chip vor fi și supușii; de aceea și dumnezeiasca prorocie zice, că va face foarte grozavă judecata unui stăpânitor.

Ferdinand cel cu adevărat împărat bun, cunoștea prea bine cuvântul de mai sus; de aceea, după o mulțime de minunate vitejii și fapte bune ce a făcut, văzându-și apropierea sfârșitului vieții, a zis oftând: Ah! Ce bine ar fi fost să mă fi lăsat Dumnezeu pe pământ numai un călugăr monah; de oarece acum n-aș fi îndatorat să-i dau seama pentru o împărăție așa de mare. El, se vede, că avea tipărită în inima sa profeția profetului Osie ce zice: „Păcatele norodului mâncați.“

urechia să cerce de nu poate desluși cumva sunetul galbinilor, când ar putea mișcă puțin lada. Încercarea însă eră zădarnică, lada eră așa de grea încât nici bărbatul cel mai în virtute n'ar fi putut-o ridica nici de un deget.

Fiecare dintre rudeni vână după prilejul de-a rămânea singură în casă. Și între celea vre-o douzeci și cinci de rudeni, n'a fost una singură, care să nu vorbească de rău pe celealalte, când eră numai cu bădicul Clement, și să nu cerce a pătrunde cât de cât în taina lăzii minunate.

Taina însă n'o puteau pătrunde. Nici fiertata Susana, nevasta bădicului Clement, n'a putut ști vre-odată ce taină ascunde lada aceea.

Cu cât treceau anii, cu atâta faima bogății lui Clement, creștea mai tare. Neamurile lui începură să se socotească între fruntașii satului, și priveau peste umăr la muritorii de rând.

Implinise cinci ani de văduvie, când bădicul Clement se duse la popa și-i vesti că se însoară.

— La vârsta D-tale, bădicule? făcū popa mirat.

— Ei da, la vârsta mea. Am cincizeci și șase și mai am nădejde de treizeci, cel puțin. La dreptul vorbind nu mi-ar fi trecut mie prin cap gândul acesta, de nu venia la mine popa din Văltori, și nu-mi spunea că soru-sa care-i văduvă, ar veni după mine.

Acum d-ta ști, că eu sunt om sârman și singur, și că femeia aceea are bani destui.“

Popa nu putu să nu-și zică în gând: Iată chipul bogatului sgârțit, nici când nu se mai satură.

În ziua cununiei toate rudeniile bădicului Clement zăcură betege pe-acasă. Părea, că a dat gâlbînarea între ei, așa erau de mohoriți la față și la ochi.

„Acum a făcut o prostie Clement, ziceau oamenii. Cea dintâi prostie în viața lui. Nevasta asta, soră cu un popă, veți vedea numai că-l face în câteva zile fără parale și apoi o șterge.“

Femeia eră cu vre-o cincisprezece ani mai tinără decât bădicul Clement. Dacă am crede în spusele rudeniilor bătrânului, apoi eră urâta ca ciurma, și bună de întărcat copiii ca mama pădurii. Ceialalți români însă o aflau destul de potrivită pentru bădicul Clement. Vorba e, că îndată ce a intrat femeia cea străină în casa cea singuratică, s'a schimbat traiul bădicului Clement. Pe când mai înainte rudeniile îl încărcau cu toate bunătățile, acum nu se mai arată nici una pe la el pe-acasă. Iar femeia lui, strâmbă din nas, injură, și eră cu gura vecinic plină de sfadă.

— „Eu am gândit, că mă mărit după un om gazdă, și când colo sărăcie lucie“ zicea femeia privind prin casă.

— N-am ce-ți face. Acum târgul s'a făcut.

— Ce târg? strigă nevasta. Crezi tu, că pe o soră de popă o poți batjocori? La asta să nu te gândești. Măne plec dela tine.

— N-ai decât să te duci!“ zicea zimbiud liniștit bădicul Clement, și plecă prin sat.

Putea umbla și putea zimbi liniștit dumnealui. Muiere-sa din clipa în care a văzut lada ce-a de fier, din clipa în care a cercat zădarnic s'o miște cât de puțin, eră legată de casa asta cu lanțuri așa de tari, încât nici cu patru bivoli n'ai fi putut-o urni de acolo. Tărăboiul ce-l făcea eră numai pentruca bădicul Clement să-i deschidă odată, o singură dată lada. Dar bărbatul eră încăpăținat rău.

— „Avem din ce trăi încă tu muiere. Ori ce om cuminte astrânge paralufe albe pentru zile negre. Și se poate să trăim mult, se poate să simțim odată nevoia acelei lăzi. Acum deocamdată mai am eu niște bănuți, mai ai tu, și trăim cum ne-a rânduit Dumnezeu. Dacă o fi să mor, atunci e alta, atunci numai am nimic de zis.“

Și într'adevăr de unde, de unde nu, bădicul Clement luă pe fiecare zi banii trebuincioși, când femeia nu vrea să deie dintr'a-i ei. De unde-i luă? ori cât l-a supravegheat, n'a putut afla niciodată. Dar, se gândia femeia, e limpede ca lumina soarelui, că numai din lada cea mare fi putea lua. Ah! de-ar putea ea pune odată mâna pe chei? Dar cheile, necum să pună mâna pe ele, nici de văzut nu le-a putut vedea, ori

Aceste cuvinte talmăcindu-le Chiril zice: „Păcatele norodului mâncați, va se zică, că jertfele acele fără de sânziuri, care se aduc pentru iertarea păcatelor, aducând vorbă pentru preoți; căci sfânta Scriptură așa zice: „Veți mânca azime lângă jertfele sfântelor va fi, de veți mânca-o pe dansa la loc sfânt.“

În scriptura evreească zice: „pentru ce n'ați mâncat păcatul? căci se cuvine preoților ce slujesc cele sfinte, ca iar din cele sfinte să trăiască.“

Papa Alexandru I. a înțeles aceste cuvinte pentru preoți, cari cu jertfele cătră Dumnezeu șterg păcatele norodului. Măncarea se înțelege pe multe locuri, în sfânta Scriptură, în loc de mistuire. Au mâncat pe Iacob; și locul lui l'au pustii. Au mâncat se înțelege aci, că l'au mistuit. Dumnezeescul Ieronim, o talmăcește, că acești preoți din păcate trăiesc, pentru că nu defaimă păcatele, ci le laudă; și cu chipul acesta, ei jefuiesc și mănâncă pe norodul ce le dă jertfe și prioase pentru păcatele lor. Scriptura zice: „O voi cei ce mâncați pe norodul meu întru mâncare de pâine!“ Ca cum ar fi zis: Măncând păcatele norodului, mâncați pe însuș norodul.

Tot așa o înțelege și Grigorie pentru ce oare se zice, că mănâncă păcatele norodului? pentru aceea, că linguesc și mângăie cu fățarnicie păcatele oamenilor, ca să nu piarză câștigurile cele vremelnice.

Se aducem la această întâmplare talmăcirea cea mai potrivită: A mânca păcatele norodului, va să zică a vă pedepsi și a vă munci pe voi înșivă pentru păcatele norodului. Tot astfel trebuie să se înțeleagă și cuvântul acela: „De voi răbdă și voi lăsa pe oamenii cei răi nepedepsiți, casa mea va fi o pedepsă.“

Agapitos scrie cătră împăratul Iusti-

nian zicând: „A nu opri pe cei ce păcătuiesc, este tot ca și când el ar păcătui.“

A fi un stăpânitor bun și a suferi pe ceilalți a face rele, se socotește de Dumnezeu, ca de un împreună lucrător la acele răutăți.

Cicerone zice la această întâmplare: „După cum, când vre-un mădular al trupului este putred, răbdăm ca să se taie, sau să se arză spre a nu vătămă și pe celelalte mădulări ale trupului ce sunt sănătoase; asemenea și când vre-un mădular din trupul societății, se va arăta vătămător și făcător de rele, se cuvine să se taie, sau să se gonească din ținutul acelei bune stăpâniri fie ori cine ar fi. Acest cuvânt este greu; dar acesta este și mai greu: „ca să se mântuiască de cei păgâni și înrăutățiți, trebuie să sufere năcazuri pentru dânșii cei buni și cinstiți.“

Este adevărat, că un stăpânitor bun și iubitor de fericirea obștii, trebuie să se silască cât va putea cu binele ca să înfrâneze pe cei răi de a nu vătămă pe cei buni.

Dar văzând, că nu se poate, are datorie ca mai bine să piarză câteva persoane înrăutățite, decât să pătimească obștia și binele public. El va avea de pildă pe vieri, cari taie vițele uscate ce strică via; și pe doctori ce taie mădulările putrede ca să nu congrenească tot trupul.

Un stăpânitor bun este dator să dozească și încă să sufere pentru binele obștii. Să poartă în loc de stemă sau coroană, acel vestit vas de sticlă, în care este închisă lumina, și de-asupra scrise aceste cuvinte: „în lăuntru sau afară.“ Iată scopul cel adevărat al unui stăpânitor, și ca să-l aibă de-a pururea în mintea sa, să-și închipuiască o coșniță de albine și cu faguri de miere, de-asupra ei să fie scrise aceste cuvinte ale lui Virgiliu: „Așa și noi, nu pentru noi.“

Astfel, precum iubitoarele de osteneală albine nu fac mierea numai pentru dânsese, ci mai mult pentru trebuința oamenilor; asemenea și stăpânitorii se cuvine să ostenească și să nădușască pentru fericirea supușilor, iar nu numai pentru a lor în parte

Neamul Barbarezilor arată aceste înțelesuri sub o ascunsă închipuire, dar foarte minunată; căci ei zugrăvesc deasupra coroanei împăratului o mulțime de albine aducând miere.

Papa Urban al optulea nu avea altă grijă mai mare în viața lui, decât aceea, că cum va putea să-și dea seamă înaintea lui Dumnezeu pentru creștineasca sa turmă?

Dacă prin toate silințele sale nu va putea să o aducă la o viață mai bună prin pilda sfințeniei și frumoaselor sale purtări. El, se pare, că auziă nelncetăț glasul procului ce zice: „Sângele lui din mâinile tale îl voi cere.“

(Va urmă).

Iubileul dlui Titu Maiorescu. Din prilejul retragerii la penzie a dlui prof. Titu Maiorescu, și a împlinirii vârstei de 70 ani, Academia română a ținut o ședință intimă, cu care prilej președintele A. Saligny a adresat dlui Maiorescu câteva cuvinte pline de calduroasă felicitare și urări de fericită viață pentru progresele literaturii și a Academiei. Tot atunci dl Onciul a cetit un documentat studiu asupra activității dezvoltate de iubilar în sânul Academiei pe care a ilustrat-o mai bine

cât a cercat. N'a rămas o haină de-a bădicului Clement ne căutată, n'a rămas un colțisor în casă unde să nu fi scociorit, până și în gunoiul dinaintea grajdului. De multe ori noaptea, când Clement dormea tun, de-ai fi putut tăia butuci pe el, nevasta își vârî încet, tremurând mâna sub perina lui, sub așternutul lui. De dă de ceva tare, de un cotor de paiu, de-o tivitură groasă, simția că o părăsesc puterile, la gândul că a nimerit cheia.

Ceva a înțeles repede dumneaci. Cum bărbatul său eră tăcut și morocănos s'ar fi putut tare ușor să se mânia cum se cade, să facă un testament pentru rudeni și ea să rămână cu gura goală. Înțelese, că purtarea ei nu eră deloc cuminte, și într-o bună dimineată îi puse lui Clement în palma câteva sutute, toată zestrea ei.

— Ce să fac cu banii? întrebă Clement.

— Să trăim din ei, e zestrea mea. Când se va isprăvi ne vom întoarce la lada ta.

— Dacă-i pentru asta ține tu banii. Cumpără tu ce-i de lipsă în casă. Eu is sătul de bani, mi-e scârbă de bani.

Femeia luă banii conșvinsă acum cu totul, că lada aceea e plină de aur. Dar bădicului Clement într'adevăr îi eră scârbă de bani. Iată lada aceea a lui a făcut-o pe repozata lui nevastă să-l linguescă o viață întreagă, a făcut pe rudeni să-și dea măncarea dela gură, să i-o aducă lui, și acum scâlcie mintea și femeii lui de a doua.

De aci încolo nevasta gătea bucate alese, ținea curat în casă, vorbea cu însuflețire de bărbatii cruțători, cari pun gălbinaș lângă gălbinaș, nu bat birturile, nu joacă la cărți. În restimpuri dansa făcea câte-o aluzie subțire la ladă, la chei, dar îndată ce băga de seamă, că lui Clement nu-i plac vorbele acestea, începea să rădă povestind vre-o întâmplare din sat.

Sătenii lăudau norocul bădicului Clement, iar rudeniile priveau pizmașe la nevasta de-a doua.

Într-o toamnă bădicul se răcise și căzuse la pat. Femeia cât ce-l văzû aprius la față și cu răsufierea pripită, simți un sălbatic fior de bucurie. În sfârșit! își zise și simțea că o apucă nebuniile.

Toată noaptea bădicul Clement a gemut, și n'a putut închide un ochiu de junghiurile, cari îi străbăteau printre coaste împungându-l ca niște sulite și ținându-i răsufierea oprită.

Toată noaptea femeia s'a desfătat în visurile și planurile celea mai frumoase și simțea o bucurie păgână la fiecare geamăt nou a bărbatului.

Din când în când bolnavul cerea o ulcică de apă. Ardea în ferbințeli. Femeia lăsa să-o cheme de două trei ori, apoi se scula îi dă apă, și privea cu lăcomie cum o soarbe, ca și când eră ar fi fost arsă de sete.

Dimineata bădicul Clement o trimise după doctorul. El nu se mai putea mișcă

din pat și începû să se teamă de moarte. Femeia ieși, încuie încet cu cheia pe din-afară, scoasă unealta blăstămată, o puse în buzunar și coborî în sat. Până după amiază a stat de povești când la o femeie, când la alta. Venise cu furca în brâu, și avea mare dorință de vorbă. Eră agitată, aprinsă, și povestea, mestecându-le o mulțime de istorii.

După amiază descuie încet ușa și intră. Bolnavul o privi năucit, o privi cu groază când o văzû, că intră fără doctorul.

— Nu-l aduci?

— Nu-i acasă. Am umblat în două sate după el și nu-l găsesc.

Bărbatul se ridică de-odată într-un cot o privi cu dușmănie și-i zise:

— Mînțești muiere. Tu nu l-ai căutat“.

Cine a spus că muierea și dracului îi dă de furcă, poate n-a greșit. Asta de-acum începuse să plângă un plâns adevărat cu sughițuri, abia putû să se oprească. Plângea, și-și blăstăma zilele. Bădicul Clement se căl puțin, și-i cerû un pocai cu apă. „Mi-a fost rău — zise el. Ardeam de sete și credeam că mor. Iar tu nu mai veniai. Acum mă simt mai bine.“ Zise el după-ce beû.

Acest „mă simt mai bine“ îi opri ca prin farmec cel din urmă suspin.

Bietul bădic Clement crezû pe-o clipă că i-e mai bine, dar cât ce-a dat noaptea începû o tusă pogană, și scuipă mestecat cu sânge. Femeia dormi de astădată tare bine

de 40 ani. Foarte mișcat dl Maiorescu mulțumind de această elocuentă dovadă de dragoste face un scurt istoric a chipului cum s'a desvoltat Academia.

Tot cu ocazia acestui jubileu cercul „Convorbirilor literare“ a publicat un volum festiv de peste 700 pagine cuprinzând articoli scriși de mai mult ca 50 scriitori și având numeroase ilustrații și fotografii.

O sărbătorire a savantului profesor a aranjat și societatea academică „România Jună“ din Viena în zilele de 27 și 28 Februarie și 1 Martie n.

† **Eugeniu Carada.** În vârsta de 74 ani se stinge la București ca o candelă Eugeniu Carada, ucenicul și prietinel lui Mihail Kogălniceanu, Constantin A. Rosetti și Ioan Brătianu, cu cari împreună a săvârșit faptele cele mai mari, cărora se datorește independența, regalitatea și starea actuală a României. Ca scriitor, naționalist înfocat, ca politician, ca om de finanțe Carada și-a asigurat nemurirea în istoria poporului român de pretutindeni.

A scris piese originale ori a tradus mai multe bucăți, cari s'au jucat pe scena Teatrului național. A publicat și versuri. La „Românul“ lui Rosetti a fost șefredactor dela 1859—1870.

Ca politician a fost tovarășul nedespărțit al lui Ioan Brătianu. Cu el a stărunit mult, să fie ales domn al principatelor unite prințul Carol. Războiul dela 1877—8 l-a făcut Carada cu Ion Brătianu din cea dintâi până la cea din urmă zi, sfātuindu-se și

lucrând. La lupta dela Rahova a luat parte ca soldat de rând. Principiile lui politice erau isvorite din dragostea cea mai curată pentru întreg neamul românesc. El nu urmăria nici un scop particular ori egoist, și aceasta îl facea să meargă înainte, și dacă purtarea lui nu era pe placul altora. Se vede, că pe la 1870 nu era îndestulit cu unele lucruri, căci de atunci nu mai primește mandat pentru parlament, el care împreună cu Rosetti a lucrat proiectul de constituțiune în 24 oare. Pentru purtarea lui politică a fost arestat în mai multe rânduri, dat în judecată, dar achitat. Deși nu era membru în parlament, cele mai însemnate lucruri politice se făceau totdeauna după dorința lui Carada.

Banca Națională, și în genere finanțele României vor fi totdeauna legate de numele lui Carada. La 1881, când se înființează Banca Națională e numit director și vice-governator, dar nu vrea să primească. Ales director în 1883; primește, și nu părăsește banca până la moarte. Sunt de admirat destoinicia, devotamentul și stăruința, ce le-a desvoltat Carada în conducerea Băncii, pe carea a ridicat-o la nivelul celor mai bune bănci ale altor state. A lucrat cu multă stăruință la ridicarea creditului și comerțului României.

I s'au imbiat portofolii de ministru, putea să fie șef al guvernului și al partidului liberal, dar n-a râvnit. Căci omul acesta cu putere uriașă avea și o minte și inimă mare, cari voiau să se jertfească cu totul numai pentru neamul românesc întreg. De aceea el nu primește ori abzice de funcțiile unde și-ar fi putut aduna multe milioane. N-a primit nici o decorație afară de „Trecerea Dunării“, carea a și trecut-o.

Pare că și moartea s-a dovedit slabă în fața acestui colos de putere. De 6 luni

de zile îl zdrobia și numai Vineri sara la 25 Februarie îl putu doborî.

Virtuțile acestui mare Român sunt bine cunoscute oamenilor noștri bătrâni, cu cari era prietin bun Carada, căruia toți Românii îi erau frați, și care pentru toți se jertfia. Dela el putem învăța, cum trebuie să lucrăm pentru neamul românesc.

Deși în vârstă înaintată moartea lui Carada a lăsat pretutindeni adânci regrete, fiindcă repausatul era o personalitate puternică, a cărui inimă bătea cu multă căldură pentru frații săi români, din ori care țară. N-a fost mișcare mai însemnată națională și patriotică, pe pământul românesc la care Carada să nu fi avut partea sa.

Dumnezeu, care l-a împodobit cu o coroană de virtuți să-i pună pe cap și cununa nevastă a celor drepti!

Pentru noua biserică din Cluj.

Onorată Redacțiune! După binevoitorul sprijin ce ați dat până acum cauzei bisericii din Cluj, dați-mi voie, pe lângă expresiunea mulțumitelor mele, să țin în curent cetitorii „Unirii“ și cu rezultatele colectei ce s'a deschis, prin biserică. Mai ales că în înțelesul circularului edat de Preaveneratul Ordinariat al Gherlei, pe care l'ați remarcat cu cuvenită apreciere, sumele colectate se trimit la oficiul protopopesc al Clujului.

Din publicațiunea ce vom face din când în când se va vedea, număr de număr, care frate preot cu cât a binevoit a răspunde la lipsele bisericii noastre, și astfel va avea și semnul mulțamitei noastre și liniștirea, că suma a ajuns la destinație.

An binevoit a contribui la fondul noiei biserici, în timpul mai nou următorii binevoitori creștini:

Dr. Ioan Bălan, preot, București . . .	5—
Ana Corodan, Cluj	2—
Nicolae Pop învăț. Topa-S.-Craiu . . .	6—
Majorul L. Popa, Brașov	5—
Ales. Petran preot, Ciurerna	8'50
Ben. Russu preot, Suceag.	2—
Ales. Leményi, protopop, Gherla . . .	4—
Iosif Țiglezan, Cluj.	1—
Vasile Ghiran, Cluj.	10—
Nic. Voin, preot, Lupoai, ...	4—
George Tulbure, preot, Fildul de sus	20—
Gavril Szabo, preot, Aicsad	21—
Nicolau Nestor, canonic, Lugoj	100—
Un preot (din jurul Bistriței)	2—
Vasile Pop, preot, Oarta de jos	20'46
Andrei Pop, preot, (Mocire)	18—
Simion Lupan, preot, Somestelek . . .	10—
Ioan Pasca, preot, Țicău	11'50
Ioan Pasca, preot, Silimeghiu	23—
Ales. Băban, preot, Prilog	17—
George Pascha, preot, Ocoliş	63—
Dumitru Dragoș, Avaslekenoze	1—
Dr. E. Dăianu, Cluj	5—
Romulus Papp, jude reg.	5—
Victor Illyés, propr. Cluj	50—
Nic. Moldovan, croitor, Cluj	1—
Vas. Hossu, jude de tablă, ...	5—
Andrei Pora, învăț. Cluj	1—
Iosif Mihu, măestru, Cluj	2—
Văd. Susana Cioplea, Cluj	1—
Ioan Pop, Cluj, ...	1—
Anton Mandeal, secret.	1—
Valentin Drăgan, ...	1—
Dr. Victor Poruțiu, adv.	5—
Dr. Iuliu Pordea adv.	1—
Teodor Terziu, frizer, ...	1—

ca și când tusa lui ar fi fost un cântec dulce adormitor.

Când se crăpă de ziua, bădicul ars la față și perit ca de secetă, abia îngână:

— Iute după popa muiere, să mi-l aduci îndată că mi-se pare am să plec din lumea aceasta“.

Femeia sări din pat, începî iar să se bocească, și ieși repede cu o cusătură în mână. Încuie iarăș ușa pe dinafară și plecă prin sat.

A tândălit când la o femeie, când la alta, până sara n'a cusut un șir de altice, dar gura atâta i-a melițat de s'au luat muierile de gând de ea.

De-o întrebă cineva: ce mai face bădicul Clement? — Bine sănătos! răspundeă dânsa, și-și continuă iarăș fleacurile ei.

Când s'a inserat de tot porni spre casă. Când ajunsese se opri la fereastră, privi cu multă băgare de seamă înlăuntru. Bădicul Clement stă întins cu fața pe pământ, jos lângă pat.

„Aha își zise femeia, o fi voind să fugă, cum le vine la oameni când mor. A căzut și l-a apucat moartea acolo“. Un puternic fior de bucurie o cutremură. Deschide grabnic ușa, se apropie de mort, îl ridică îl așază frumos în pat, apoi începî să caute după cheie. Gura mortului rămase rângită, cum căzuse cu fața pe pământ, ochii de jumătate deschiși. Și, cum stă pe spate, rângea grozav la femeia, care căută după cheie. Râscolise

patul tot, căută sub pat, căută până și în părul mare, încălțit, asudat încă al mortului. Zădarnic, atunci merse la ladă. Caută lăcatul și văzî din nou ce găurice mică e în el. Așa dar cheia trebuie să fie abia un cuișor. Începî atunci o cercetare desnăjdută. Putea să treacă vre-un om pe acolo, să se abată pe la Clement, și atunci întreagă comoara aceea era pierdută pentru ea.

Deci îndată i-se părî, că mortul se mișcă. Îl privi mai bine și-i părî, că zărește ceva printre dinții rângeți. Un gând îi fulgeră prin cap nu ca o lumină, ci ca o sârmă ferbinte: de bună seamă cheia o purtă în gură. Cum nu i-a venit mai în grabă în minte gândul acesta. Se apropie de mort, îi descleștă cu mare greutate gura, și scoase o bucățică de fer. Dintr'o săritură a fost la ladă, a descuiat, a aprins lumina și a privit incremenită câte-va clipe. Lada era plină de bolovani, adunați de pe drum. Dar îndată pe fața femeiei luci o bucurie grozavă, lăsă luminarea, își încarcă brațele de bolovani, îi sărută, și ieși fugind pe coastă la vale spre sat. Strigă în gura mare, rânzând, scoțând limba de un cot:

„Haidați la aur! Haidați de vedeți comoara!“

I. Agârbiceanu.

Dr. Amos Frâncu, adv.	5—
George Faragó, not. p.	2—
Traian Roman, ...	1—
Lad. Papp, asesor, ...	1—
Dem. Bucolan	—20
Mih. Radu, eroitor, ...	1—
Total:	451:20.

Permiteți-mi, cu acest prilej, să fac și o reflexie, care ne privește și privește biserica cea nouă din Cluj. În nr. 24 al „Gazetei Transilvaniei”, s'a publicat un prim articol sub titlul: *Biserici în stil românesc!* Autorul, care se pare destul de orientat în materie, pornește dela biserica unită din București, asupra căreia Esc. Sa Arhiepiscopul catolic din capitala României a publicat o interesantă broșură ilustrată. Autorului din „Gazeta” îi place biserica unită din București, și cu asta dovedește bun gust. Că de fapt, cum însuși susține, biserica aceasta e frumoasă și că toate creațiunile Arhiepiscopului Netzhamer poartă un pronunțat timbru românesc. A constatat-o un bărbat de competență d-lui *Al. Trigara Samurcaș*, care este autoritate de primul rang în materia aceasta. Tot ce autorul articolului din „Gazeta” susține pe tema stilului românesc e just și acceptabil. Dar în acordul final al articolului autorul comite un disacord, care nu se poate trece cu vederea. Admitem cea mai bună intențiune, dar țin a constata, că n'are să se teamă de nimic rău, în ce privește noua biserică din Cluj. „Fruntașii” acestei biserici și-au dat deja samă de cerințele artei arhitectonice într-un oraș de frunte ca Clujul, care poșede deja biserici monumentale. Ei știu, că biserica românească, — care nu va fi o biserică „scumpă”, din simplul motiv, că nu sunt bani pentru scumpeturi — nu se va putea remarcă decât prin un stil oriental potrivit menirei ei. Nu înțelegem de ce autorul vrea să aducă în legătură biserica noastră cu înființarea diecezei gr. or. cu reședința în Cluj, — nici nu ne aparține a discuta aceasta chestie; ținem însă să se știe, că biserica noastră nu va costă 500,000 cor. și că am fi foarte mulțămiiți dacă am avea chiar și numai jumătate din suma aceasta.

Pentru a reuși să o adunăm, ziarele noastre ar face cu mult mai bine ca să animeze pe cetitori, în loc, să anticipeze ori și ce, cari pot produce mai multă nedumerire decât însuflețire. Astfel mulțămim autorului, că a pus chestiunea în discuție.

Cluj, 21 Febr. n. 1910

Dr. E. Dăianu.
paroh protopop.

Fondul cultural.

Șirul celor ce țin la ridicarea acestui fond s'a mărit cu următorii contribuenți generoși:

Dr. Ioan Pop, medic-major c. r.	
Orăștie, Cor.	500—
Dr. Eugen Bran, avocat, Teaca	500—
Dr. A. Fulvio Tamaș, Ruma	
(Croatia)	20—
Vas. Borgovan, prof. București	500—
Sept. S. Popa, preot, Sânpaul	600—
Antoni Filipescu, Hăpria	200—
Ioan Hurubean, inv. Tulgheș	500—
Ioan Mera, preot, „	500—
Dr. Em. Târnovean medic, Tulgheș, ...	500—
Sim. Reteșan, funcționar, Tulgheș, ...	500—

Aurel Nicolescu, comerciant Tulgheș	500—
Ana Spiru, proprietăreasă „	500—
Ignat Borza, proprietar, A-Iulia	200—
Dr. Clem. Barbu, avocat, Deș	100—
Vas. Ianza, protopretor, Petroșeni, ...	200—
Iuniu Br. Hodosin, director de bancă „Patria” Blaj	1000—
Aurel C. Domșa, contabilul Admin. centrale, Blaj	500—
Dr. Victor Szmigelski, canonic Blaj	2500—
Dr. George David, avocat, Abrud	200—
Dr. Toma Cornea adv. Sighișoara	1000—
Basilu Andrea, preot, Ighiu	200—
Vas. Bucerzan, propr. Ighiu, ...	200—
Gavril Todica, contabil, Geoagiu	200—
Pomp. Botezan, neguțator, Șermaș	100—
Dr. Emil F. Negruț, medic, Blaj	500—
Aug. Stupar, neguțator, Blaj	200—
Izidor Vlad, preot, Cașolt, ...	500—
Dr. Ales. Morar adv. Ibașfalău	500—
Iosif Șt. Șuluțiu, preș. Astrei Sibiu	2000—
Valer Suci, profesor, Blaj	500—
Dr. Ioan Sâmpălean, prof. Blaj	400—
Aurel Bănuț, director artistic Brașov	500—
Ioan Săbădean, comerciant	1000—
(un scris fonciar „Albina.”)	

CONVOCARE.

I. Reuniune de înmormântare din Blaj
Invită la

a V-a Adunare generală,

ce se va ține la 20 Martie n. 1910 la 3 oare d. a. în localul Casinei române din loc după următoarea ordine de zi:

1. Deschiderea adunării.
2. Exmiterea unei comisiuni de 3 pentru verificarea procesului verbal.
3. Raportul asupra gestiunii an. 1909.
4. Alegerea unei comisiuni pentru cenzurarea raportului.
5. Eventuale propuneri.

Blaj din ședința conziliului direcțiunii
ținută la 4 Martie n. 1910.

Aurel C. Domșa, Victor Muntean,
director. notar.

Noutăți.

Din Arhidieceză. Enea Pop Bota paroh în Șard, a fost numit paroh în Sebeș și vice-protopop al tractului de acelaș nume.

Din dieceza de Lugoj. Ioan Măcsér preot neohirotonit este dispus de cooperat parohial la Petroșeni. — Dr. Nicolae Brânzeu este numit administrator parohial la Coroesteni-Vulcan. — Virgil Pop preot neohirotonit e numit administrator parohial la Gerliște, și — Ioan Lăpădat preot în Belotint a fost numit paroh la Clopotiva.

Fundațiunea Canonicului Nicolae Nestor. Primim următoarele știri: Cu multă plăcere vin a Vă comunica pentru publicare imburătoarea știre, că Reverendissimul Domn Canonic Nicolae Nestor din prilejul jubileului său preotesc de 25 ani, din 15 Faur 1910 institui o fundațiune de 25 mii coroane spre scopuri filantropice. Fapta asta nobilă cu atât mai mult ne-a surprins cu cât nu știm, ce să admirăm mai tare frumosul exemplu demn de imitat, ori sărguința neobosită de

albiună, cu carea în decursul acestor ani de păstorire sufletească adese în parohii sărace și între împrejurări grele punând cruceri lângă cruceri a știut să adune frumoasa sumă, încât pe fiecare an de apostolie, să cadă 1000 coroane. — Lăudat să fie acest dignitar bisericesc, carele adese a subtras dela sine, ca cu atât mai mult să poată da altora. — Deie Domnul ca cât de mulți Cincinați să devină Mecenați!

Păr. Andrei Hlinka. Mult prigonitul preot slovac și entusiastul naționalist Andrei Hlinka, în sfârșit a părăsit temnița din Seghedin, a cărei credincios locuitor a fost 2 ani și 9 luni. Se vestește, că peste scurt timp păr. Hlinka va intra în o mănăstire de a jezuiților.

Congregația comitatului Alba-inferioară e convocată pe ziua de 7 crt. la Aiud pentru instalarea noului fișpan.

Asociațiunea din Arad. Adunarea generală a Asociațiunii culturale aradane e convocată pe zilele acestea.

Advocat nou. Dr. Ioan Bian, elev al școlilor noastre, a depus, în zilele trecute, cu succes cenzura de avocat în Târgul-Murășului. De acest tinăr brav și de inimă se leagă frumoase nădejdi. Suntem informați, că o să se așeze în Hususău, unde se simte lipsa unui avocat român. Felicitările noastre!

Redacționale. Cu 1 Martie n. dl George Stoica părăsește redacția „Tribunii” și iea conducerea „Foi Poporului”, iar dl Silvestru Moldovan trece la direcția „Gazetei Transilvaniei”. Suntem veseli de această norocoasă schimbare.

Opreliște revocată. O telegramă din Budapesta anunță, că guvernul ungar a retras ordinul de opreliște a ziarelor din București: „Minerva”, „Viitorul” și „Universul”, cari de aci înainte iar vor putea trece granița.

Phönix de Buziás. Intre apele minerale indigene cu drept ocupă locul prim „Phönix de Buziás”, care nu numai mesteacă cu vin este eminentă, ci după părerea unanimă alor numeroși medici celebri, este perfectă apă vindecătoare. Sacrificiilor fără păreche a proprietarului băilor de Buziás, Muschong, este a se mulțami, că „Phönix de Buziás” nu numai în patrie ci și în străinătate, și cu deosebire în Balcani este cea mai răspândită apă minerală.

Cea mai îndărătnică tusă

și alte îmbolnăviri ale organului de respirație de cari să pot îmbolnăvi tineri și bătrâni, să ușurează lesne prin Emulziunea-SCOTT. Deja câteva doze ajung, pentru-ca ori-cine să se convingă despre aceasta. Efectul miraculos al

La cumpărarea Emulziei, luați sama să aibă marca de scutire alui Scott: Pescarul

Emulziunei-SCOTT

zace în curățenia și puterea elementelor ei constitutive și a modului de producere, îndeplinit după speciala rețetă a lui SCOTT, prin ce aceasta devine ușor digestibilă, chiar și celui mai slab stomac.

Emulzia SCOTT e cea mai distinsă
Prețul unei sticle originale 2 cor. 50 fl.

== Să capătă în toate apotecele. ==

Partea literară.

Icoane din luptele Bisericii.

de I. Roşiu.

(Continuare).

25

Craii ungureşti din evul mediu latin, chiar şi în veacul al XIV. şi XV se prezintă ca mari apărători ai bisericii latine — cea mai puternică biserică creştinească şi atunci, — mai vărtos, că şi primejdia Turcilor încă îi îndrumă să țină bune relaţii cu centrul creştinismului: Roma.

Astfel îi vedem propagând şi sprijinind cu îndărătnicie pretutindenea catolicismul şi întemeiând: episcopii latine.

Şi pe când planurile mari ale acestora ridicau strălucirea bisericii latine şi a popoarelor din ea (unde dormitam noi pe atunci? — în braţele prostiei, în care ne-a ținut pretinsa „lege strămoşească.“) — pe atunci iobagii ardeleni-români de „lege grecească,“ neculţi, delăsaţi şi *desconsideraţi* cum erau, îşi tânguiau zilele: arând şi culegând vecinic pentru domni. „De mântuirea sufletului lor prin cutare ori cutare formă religioasă (!) nu se ocupă nimeni, admitând că puternicii ar fi fost incredinţaţi de faptul, că şi iobagul are suflet (câtă ruşine!) Se întemeiau odinioară mănăstiri în Ardeal şi părţile vecine şi în cele mai însemnate din ele măcar, dacă nu în toate se găsea şi câte un egumen, care îşi luă uneori titlul de vlădică şi funcţiona atât de departe, cât îl îngăduiau oamenii. De-o ierarhie episcopală, de-o continuitate a Vlădicilor într'un anume loc nu se poate vorbi şi ar fi zădarnic să se mai încerce a se satori serii de păstori ai Bisericii româneşti din Ardeal“ (Iorga: Sate şi preoţi p. 11 u.).

De aci ne putem clar explica numirile de mai târziu a mai multor „episcopi,“ cari de fapt n'au existat, deci cari numiri nu vor să însemne alta, decât *teritorul*, până unde s'a putut extinde câte-un stareţ, ori *numele mănăstirii* căreiva.

Astfel s'a putut înşira o serie întreagă de episcopii fictive ale unei tot numai închipuite „mitropolii“ de Bălgrad ca: pretinsele episcopate de: Beiuş, Bistra, Făgăraş, Feleac, Oradea-mare, Sătmar şcl. (V. Dr. Al. Grama. Instituţiunile Calvineşti în bis. rom. din Ardeal Blaj 1895 p. 252 u.).

Prima episcopie românească *formală* în Ardeal — întemeiată de Voievodul moldovean pe vremea lui Matia (V. Dr. Karácsonyi o. c. Nagyvárad 1906 p. 91) — a fost cea a Vadului, ale cărei începuturi, ca mănăstire numai, se reduc până la Ştefan Cel Mare în 1475, dacă nu şi mai înainte; ca episcopie datele nu o arată mai veche decât a. 1523 (Dr. Bunea V. E. p. 23) Episcopia Geoagiului (Fel Diod) poate să fi fost mai veche, dar nu-i cunoaştem episcopii, decât numai din 1557, când regina Isabella denumeşte pe Christofor de episcop (V. Dr. Bunea o. c. p. 34).

È de însemnat altcum, că cea dintâi episcopie a *tuturor Românilor Ardeleni* n'a fost ortodoxă în înţelesul ortodoxiei româneşti de azi, ci în înţelesul calvinesc (Dr. Bunea: Ierarhia şcl. p. 42).

Episcopie proprie românească, de legea slavo-bizantină, nu s'a putut ridica, decât sub principele catolic Ştefan Báthory, care a conces — la stăruinţa unei Domniţe române — ca paralel cu episcopul român-calvin să existe şi unul slav (Dr. Bunea V. E. p. 146).

Cam în acest chip se prezintă icoana spălăcită a vieţii religioase şi preste tot: a Istoriei Românilor, pe când „reformaţiunea“ lui Luther şi Calvin îşi întinse cu toată furia mrejele păcătoase preste Ardeal şi ţara ungurească. — Pentru mai bună orientare notăm aci prealabil, că în cele următoare: nu seria vlădicilor români vom să o fixăm, ci relevăm numai din aceşti vlădici pe aceia, cari au fost mai mult ori mai puţin atinşi de „reformaţiune,“ resp. au avut vre-o relaţiune mai îndepărtată cu ea.

Cele două episcopii amintite (Vad, Geoagiu) au lucetat ambele pe la mijlocul veacului al XV. (a Vadului între 1552—9, a Geoagiului pe la 1574), pe când sprijiniţii lor: Domnii moldoveni şi munteni îşi pierdură moşile din Ardeal.

Cam pe vremea aceasta (1556) fu nimicită şi bogata episcopie latină a Transilvaniei de invasiunea „reformaţilor“: bunurile ei fură secularizate (T. Cipar: Arhiv p. 222), iar vlădicul Boromisa alungat din reşedinţa, în care spiritul „reformat“ aşezase pe Isabella cu fiul său: Ioan Sigismund Zápolya (Benkő, Transilvania, II. p. 152. V. şi Dr. Bunea V. E. p. 36).

Deci „reformaţiunea“ ajunsese de grabă şi în jeturi principiale; — semn eclatant deci, ce teren liber au trebuit să aibe protestanţii mai ales în Ardeal.

Dezastrul dela Măhaciu (1526) a fost hotărît, mare pierdere pentru catolicismul Ungariei şi a Ardealului.

Elita episcopilor în frunte cu mitropolitul Tomory şi nenuneraţi alţi preoţi şi călugări au perit în războiu.

Astfel împrejurarea, că poporul în cele mai multe locuri a rămas fără preoţi latini, iar Turcii biruitori nu numai, că nu împedecau, ci favorizau direct protestantismul (V. Chobot J. Kr. Egyháztört. III. p. 96.) — a deschis teren larg pe seama „reformaţiunii,“ ai cărei apostoli se furuşau în ţară ca lupii în staulul fără stăpân.

Câtă deosehire! Încă în 1524, vara, buchinstul Janáš e ars (!) pe rug pentru vinderea de cărţi luterane; în Rákos la 1525 se aduce hotărîrea, că luteranii trebuiesc arşi de vii: şi deja cu 30 de ani în urmă e chiar isgonit din Ardeal episcopul catolic. La mijlocul veacului XVI. deja numai jumătate din ţară de mai eră catolică: cealaltă jumătate eră împărţită în cele vre-o patru secte, toate „reformate.“

Gradul inferior de cultură la inteligenţa clericală, şi mai ales principiile morale despre celibat şcl. ale „reformaţiunii,“ au recrutat fireşte, din belşug „păstori“ pe seama protestantismului chiar din rândul preoţilor latine. Şi sigur, că şi asta a îngropat episcopia latină a Transilvaniei.

Aici sectele „reformate“ în puţină vreme se ridicară la egalitate cu religiunea catolică, ba după ce se încălziră niţel în noul cuib: căutau să o nimicească de-a dreptul.

Secta luterană e recunoscută în Turda la 10 Iunie 1557 artic. 21; — cea calvină tot în Turda: în Dumineca sf. Treimi 1564 art. 9; — iar cea unitară în Târgul-Murăşului la 1568 (Aşa: Székely: Az unitaria vallás tört. p. 75), iar alţii — mai probabil afirmă, că înarticularea aceasta s'ar fi efeptuit mai întâi la 1571 (Benkő: Trans. II. 134 şi Kőváry Erdély tört. III. p. 198. V. Cipar: Archiv p. 300).

Astfel erau patru religiuni primite. — D'apoi legea Românilor? Despre religiunea Românilor nu se face amintire, de oarece — „neamul domnitor“ nu voia să ştie despre ei „ca religiune,“ *îi consideră numai* de-o masă de norod bun de robote şi *numai* întru cât: nu-i puteau ignora, căci formau majoritatea în Ardeal.

În carnetul delegatului papal, Cardinalul Alexandru, la 4 Martie 1539, se află relaţiile metropolitului Strigonian despre stările ungureşti din vremea aceea; între altele sunt şi următoarele încrestate: „Zicea Strigonianul... că în Transilvania locuiesc: Unguri veritabili, a căroră e dominiul; Saxoni, a căror sunt cetăţile toate; Walachi şi Săcui, cari se măndresc, că ar fi rămăşiţele celor dintâi Huni, cari au venit în ţară...“ (Bunyitai-Rapaics-Karácsonyi: Egyház tört. Em-lékek a Litnyitás korából III. p. 331).

Nostim răvaş! *Ungurii* sunt numiţi „veritabili“ şi „domni;“ *Saxonii*: „stăpânitori de oraşe;“ *Săcuii*: „rămăşiţe de ale Hunilor;“ d'apoi *Românii*? — Despre acestia tace cronica: ei n'au nici un cualificativ. Nimic despre autochtonia lor, nimic despre obârşia lor, nimic despre numărul lor, nimic: baremi despre forţa lor brută, şi nimic despre fiinţa lor religioasă: despre a lor „lege strămoşească;“ — slavă ţie „ortodoxie!“

Întunecime de trei ori nenorocită. — Bun seceriş pentru „reformaţii“ cu „evangeliiul curat!“

Perioada dintâi a reformaţiunii țină până la moartea lui Ioan Sigismund (1571), sub care Ardealul se despărţi din nou de cătră Ungaria prin pacea Orădană dela 1538 dintre Ferdinand şi Ioan Zápolya.

Oradea deveni astfel centrul protestantismului. Episcopul latin de acolo fu alungat dimpreună cu călugării, iar bunurile confiscate; s'a pus apoi totodată şi *termin de a trece* toţi la calvinis în art. 22—23 a. 1565 (V. Arhivul lui Cipar p. 300). Sub presiunea aceasta deveniră calvini şi părinţii marelui antireformator de mai târziu: Pázmány (V. Fraknoi Vilmos: „Pázmány Péter“ p. 7).

Ferdinand eră, ce-i drept, de legea latină, dar în faţa nobilimii „reformate“ în majoritate, — din motive dinastice: nu se prea putea expune pentru catolicism; astfel sub Ioan Sigismund, care părtinea fătîş pe protestanţi, s'au întărit şi chiar recunoscut sectele pomenite.

În sinodul din Sibiu dela 30 Nov. 1566 art. 36 aflăm *primele referinţe reformate* şi despre Români, unde se zice, că stărpindu-se erezele să se sporească, *religiunea cea adevărată*, cu descilinire între Români.

Tot aci se aminteşte în art. 37, că cei ce se vor împotrivi dintre Români acestei

decisiuni, să discute cu episcopul român (calvinizat) George (V. Cipar: Arhiv pentru ist. și fil. p. 224).

Cele dintâi încercări de a propaga „reformațiunea” între păturile negrijite, cum erau, ale Românilor — le-au făcut *luteranii Suși*.

Ioan Zápolya resp. tutoratul lui, după moartea lui Ludovic, a fost îngrijit mai mult de tron, decât de orânduiala țării: elita luteranilor își putea deci face mendrele. Așa: în Sibiu deja în 1529 amenință cu moarte pe toți catolicii, iar în Brașov — tot pentru luteranism lucrau teascurile lui Honter.

Nu numai elementul săsesc, ci și Ungurii și Săcii se apropiau de luteranism din ura, ce o purtau în contra episcopului catolic, căruia nu voiau să-i solvească decimele datorite, din pricina, că conlucra cu ceilalți catolici la ridicarea pe tron a lui Ferdinand prin delăturarea lui Ioan Sigismund, încă minorean sub tutela mamei sale Isabella.

Așa s'a dezvoltat și ura Isabellei împotriva episcopiei catolice transilvane, pe care o și nimici în curând, precum văzurăm. Luteranii aveau acum deci teren deschis.

Secta calvină din Transilvania s'a născut așa, că o parte din luterani se îndepărtase atât de mult de învățăturile lui Luther, în cât pe tema „prezenței” dumnezeiești în Euharistie „reformații” s'au despărțit în două tabere: în luterani și calvini. Întâmplarea a voit apoi așa, ca mai ales Sașii să rămână luterani, pe când Ungurii deveniră calvini. Religiunea aceasta „reformată” se reduce deci la o chestie de limbă.

Trecând secta calvină de religione ungurească — ea deveni totodată și religione domnitorilor.

Și aci se explică faptul, cum de „reformațiunea” înhămasse pe Români aproape două veacuri la carul calvinismului, pe când luteranismul n'a isbutit între Români.

Luteranii țineau, ca pacinic și pe neobservate să „reformeze” biserica românească, căci nu li-a trecut prin minte concurența, ce li-o puteau face între Români, calvini mai apoi. Pentru aceea au atins chiar coarda cea mai gingașă din sufletul Românilor, când porniră să edeie cărți în limbă românească.

Ei ni-au dat cea dintâi carte românească în: *Catehismul luteran*, tradus poate de Filip Maler, interpret, spion și ambasador adeseori trimis în Țara Românească” (V. N. Iorga Sate și preoți p. 20) la 1544, pe care japănul Hanăș Begner din Brașov îl dădu precilor români din Brașov (Dr. Bunea V. E. p. 36).

(Va urmă).

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.

Redactor responsabil: Augustin Gruția

Băile Buziaș

Phönix apă minerală de Buziaș

S'a dovedit de cea mai cu efect contra morburilor de rărunchiu, de beșică, contra catarului cronic de rărunchiu, contra formării nisipului și a petri în beșica de apă. Recomandată de medici. Depositul principal e la Gelb I. Blaj.

(35) 7-?

Prima pepinerie de viță de vie pe Târnava.

Proprietar: *Frideric Caspari*

Medgyes Nr. 47 (Nagy-Küküllő megye).

De ani recunoscută ca prima și cea mai deamnă de încredere și mai bogată în specialități de viță de vie, oferă:

Altoi de viță

americană cu și fără rădăcini în diferite specialități, se garantează veritabilitatea speciei.

Binevoii a cere Prețurent ilustrat!

În prețurent se află **epistole de recunoștință** din toate părțile Țării; de aceea fiecare proprietar de vie, înainte de de a-și face comanda, poate să se asigure dela cunoscuți, verbal sau în scris, despre **vrednicia de încredere necondiționată a sus amintitei pepinerii.**

(57) 12-20

Să sprijinim arta română!

T. P.

De un timp în coace satele noastre sunt ctreierate de niște indivizi (agenți) de pe la diferite firme ca „Nicula” etc., cari înșală bietul popor cu niște icoane, cari nu numai că sunt porcite și scumpe, dar sunt cu totul contrare și interzise stilului nostru bisericesc bizantin.

Încurajat de un interes popular, cred că corăspund unei adevărate necesități de mult simțită și împlinesc o datorință a tuturor Românilor, evlavioși și credincioși a tradițiilor bisericesti, recomandându-mă M. On. Domni protopopi și preoți ca:

Pictor bisericesc român.

După o praxă de mai mulți ani făcută în străinătate, în arta picturii bisericesti, și după un serios studiu ce am făcut bisericilor mari, m-am stabilit în comuna mea Agârbiciu Tr. Mediașului, unde asemenea am pictat ambele biserici.

Primesc în executare orice pictură în ulei ca: **iconostase (altare), orice icoane mărimi pe pânză, lemn, zinc etc., cruci, prapori etc., renoiri și reparaturile pictorale tot felul de aurituri până la cel mai fin aur veritabil cu prețurile cele mai moderate.**

Poșed atestate de mulțumire pentru lucrările mele cerând sprijinul On. obștei române, semnez.

cu deosebită stimă

NICULAE BACIU,

pictor bisericesc.

(12) 4-4

Agârbiciu (Szász-Egerbegy).

Fî atent!

Fără de nici o cercetare chimică se poate convinge ori cine despre eminenta calitate a tuburilor de

cigarete **START** antinicotin

dacă arde un tub gol START și seamănă cenușa acestuia cu a ori căruia alt tub, fie acela chiar din hârtia cea mai scumpă.

După scurtă folosință, se poate convinge fiecare, că influințează excelent asupra sănătății, și nu uscă gâtulejul.

Hârtia de cigarette START, cea mai fină Verge egipt. se află în toate tutungeriile de seamă.

Deposit principal:

Tutungeria de specialități Blaj.

15 (2-10)

A apărut: **Elemi Népiskola Értésítő Könyvecske** — **Indice pentru școlile primare.** Costă leg. 30 fil. + 10 fil. porto
Se află de vânzare la **Librăria semi-**

se adresează, cine dorește a-și procura varietăți autentice de:

Pomi roditori

arbori pentru alea, plante de ornament, conifere, plante deșimprefmuit, fructe cu boabe, pueți, etc.

(49) 9-12

Vițe altoite

(calitate superioară)

viță europeană și americană cu și fără rădăcini. (Catalog instructiv la cerere gratuit).

FISCHER u. Comp
Pomi Viticultura

Singurul institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

==== SIBIU ====

Strada Cisnădiei 5.

Strada Cisnădiei 5.

==== recomandă ====

Asigurări împotriva focului

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix; asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apaducte.

Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcției și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cereuri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.

(2) 8-52

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnători de clopote și fabrica de scaune de fer pentru clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

în Timișoara-Fabric

318-52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fer bătut, construite spre le întoarce cu ngurintă în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt bătute de o lature prin aceea ce sunt mântuite de erapare. — Cu deosebire recomand

→ clopotele găurite ←

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de toace de metal.

Prețuranturi ilustrate se trimite la cerere gratuit

noo

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In propriul interes

Primește numai **BOHN**
==== țigla ====

din Nagyikinda și Zomboly respingând ori ce altă țigla de calitate inferioră pentru că numai

țigla BOHN e practica, frumoasă și trainică.

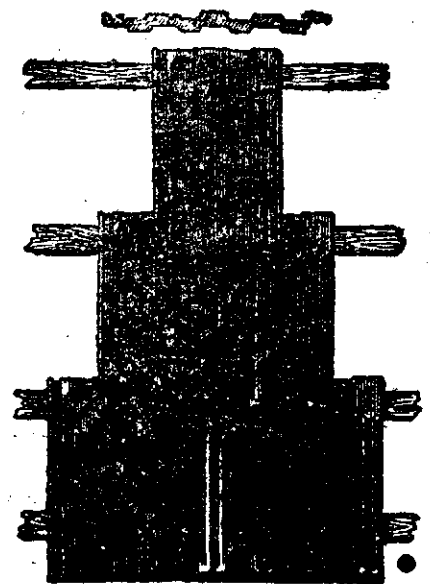
Cereți mostre și catalog.

Fabrica de țigle BOHN — Zomboly.

(27) 80-7

Țigla Bohn de Nagyikinda.

Țigla Bohn de Zomboly.

A apărut:

Calendarul „UNIRII“

— pe anul comun 1910. —

==== Prețul: 50 fil. + 10 fil. porto postal ====